Särskilt stöd i grundskolan läsåret 2017/18

Sedan hösten 2012 publicerar Skolverket statistik om särskilt stöd i grundskolan med mätdatum den 15 oktober. Från och med hösten 2014 samlas uppgifterna om särskilt stöd in per elev. Nytt för läsåret 2017/18 är att särskilt stöd i konfessionella skolenheter också samlas in per elev. Uppgifterna ingår i den officiella statistiken om elever i grundskolan.[1]

Promemorian presenterar uppgifter om elever med särskilt stöd läsåret 2017/2018. Till skillnad från så kallade extra anpassningar, som handlar om stödinsatser av mindre karaktär och som oftast genomförs av lärare och övrig personal inom den ordinarie undervisningen, innebär särskilt stöd mer omfattande insatser som ska dokumenteras i åtgärdsprogram. Promemorian omfattar också uppgifter om elever som erbjuds studiehandledning på modersmålet som stöd. Detta stöd kan ges både i form av särskilt stöd och som extra anpassning inom den ordinarie undervisningen.

Sammanfattning

- Läsåret 2017/18 omfattas 5,2 procent av eleverna i grundskolan av ett åtgärdsprogram, vilket motsvarar nästan 53 800 elever. Detta är en ökning med 0,2 procentenheter jämfört med föregående läsår.
- Andelen elever i grundskolan som får stöd genom enskild undervisning har legat på 1,0 procent de senaste två läsåren. Detta motsvarar ungefär 10 900 elever.
- Totalt sett får 1,1 procent av eleverna i grundskolan stöd i särskild undervisningsgrupp, vilket motsvarar ungefär 12 000 elever. Andelen har minskat med 0,1 procentenheter jämfört med föregående läsår.
- 9 700 elever i grundskolan har anpassad studiegång, vilket motsvarar 0,9 procent. Andelen var densamma föregående läsår.
- Studiehandledning på modersmålet är den vanligaste stödinsatsen. Totalt sett har 3,1 procent av eleverna (32 500 elever) i grundskolan denna stödinsats. Föregående läsår var motsvarande andel 2,9 procent.
- Omkring 20 000 av närmare 53 800 elever med åtgärdsprogram (37 procent) har rapporterats ha någon av de fyra stödinsatserna. Vad övriga 63 procent med åtgärdsprogram får för typ av stöd är okänt.

Särskilt stöd inom ramen för ett åtgärdsprogram

Ett åtgärdsprogram ska utarbetas för en elev som är i behov av särskilt stöd. Av programmet ska framgå vilka behoven är, hur de ska tillgodoses och när åtgärderna ska följas upp och utvärderas. Åtgärdsprogrammen är ett arbetsredskap

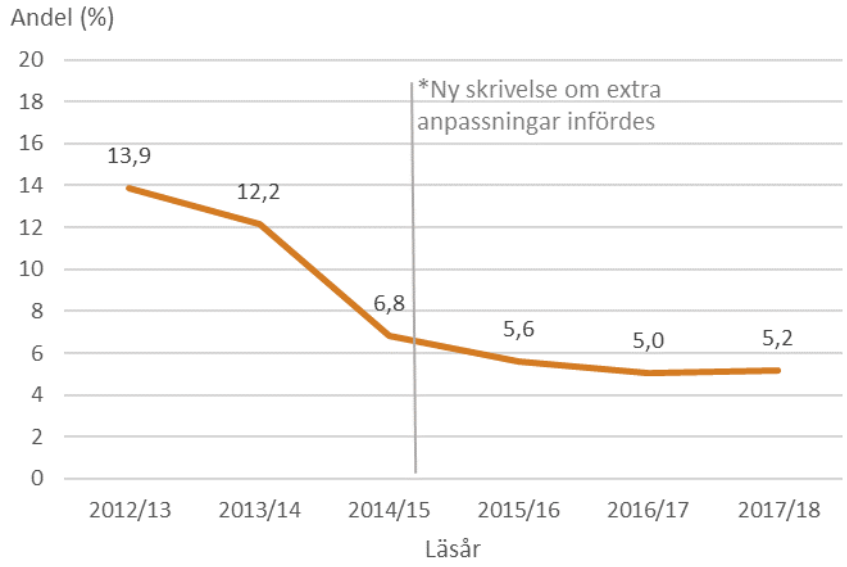
[1] Sameskolor och internationella skolor enligt Skollagen (2010:800) 24 kap. 2 § ingår inte i redovisningen.

i skolans arbete med elever i behov av särskilt stöd, samtidigt som de utgör en skriftlig dokumentation av behovet av stöd och vilka åtgärder som ska vidtas.

Den 1 juli 2014 reviderades skollagen (2010:800).[2] Förändringen tydliggjorde att särskilt stöd, till skillnad från extra anpassningar, handlar om insatser av mer ingripande karaktär som normalt inte är möjliga att genomföra för lärare och övrig skolpersonal inom ramen för den ordinarie undervisningen. Det är insatsernas omfattning eller varaktighet, eller både och, som skiljer särskilt stöd från det stöd som ges i form av extra anpassningar.[3] I och med lagändringen om extra anpassningar minskade andelen elever med åtgärdsprogram kraftigt. Förändringen visas i diagram 1.

[2] Se vidare 3 kap. 5a § och 8 § skollagen (2010:800)
[3] Skolverkets allmänna råd (SKOLFS 2014:40). *Arbete med extra anpassningar, särskilt stöd och åtgärdsprogram.*

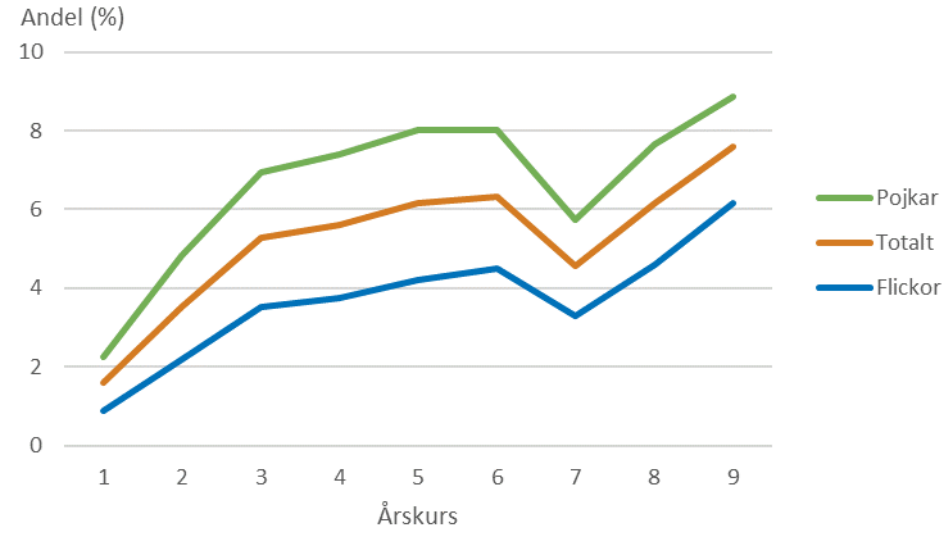
Diagram 1. Andel (%) elever med åtgärdsprogram läsåren 2013/14–2017/18.

Läsåret 2017/18 omfattas 5,2 procent av eleverna i grundskolan av ett åtgärdsprogram, vilket motsvarar nästan 53 800 elever. Andelen har ökat med 0,2 procentenheter sedan föregående läsår. Åtgärdsprogram är vanligare bland pojkar än bland flickor. 6,6 procent av pojkarna och 3,6 procent av flickorna har ett åtgärdsprogram.

Det finns tydliga skillnader mellan andelen elever med åtgärdsprogram i olika årskurser. Skillnaderna visas i diagram 2.

Diagram 2. Andel (%) elever med åtgärdsprogram i grundskolans årskurs 1–9. Totalt samt fördelat på flickor och pojkar läsåret 2017/18.

Andelen elever med åtgärdsprogram ökar från årskurs 1 till 5. Därefter minskar andelen mellan årskurs 6 och årskurs 7, för att sedan öka igen i årskurs 8 och 9. Föregående läsår var mönstret likartat, men andelen har ökat något i samtliga årskurser. Högst andel elever med åtgärdsprogram är det i årskurs 9. Totalt sett har 7,6 procent av eleverna (8 400 elever) i årskurs 9 ett åtgärdsprogram läsåret 2017/18.

Olika typer av stödinsatser

För att få mer information om vilka stödinsatser eleverna tar del av samlar Skolverket in statistik om de olika typerna av stöd som finns specificerade i skollagen (2011:800) och skolförordningen (2011:185):

- Enskild undervisning
- Särskild undervisningsgrupp
- Anpassad studiegång
- Studiehandledning på modersmålet

De fyra typerna av stödinsatser är några varianter av särskilt stöd som eleverna kan ta del av. Annat särskilt stöd, som inte specificeras i insamlingen, rapporteras enbart genom uppgift om åtgärdsprogram. Det är fler elever som rapporteras ha ett åtgärdsprogram än som har någon av de ovan specificerade stödinsatserna.

Särskilt stöd ska enligt skollagen som huvudregel ges inom den grupp som eleven normalt tillhör.[4] Men en elev kan under en tid få sitt behov av särskilt stöd tillgodosett genom enskild undervisning eller i särskild undervisningsgrupp. Rektorn kan också fatta beslut att göra avvikelser i den ordinarie timplanen för en elev genom anpassad studiegång. Det är rektorn som beslutar om placering i särskild undervisningsgrupp, enskild undervisning eller anpassad studiegång. Besluten kan inte delegeras till någon annan.[5]

Studiehandledning på modersmålet är en stödåtgärd för elever med annat modersmål än svenska. Stödet kan antingen ges i form av extra anpassningar inom ramen för den ordinarie undervisningen eller i form av särskilt stöd. Liksom för övrigt stöd är det insatsernas omfattning och varaktighet som skiljer särskilt stöd från extra anpassningar.[6]

Enskild undervisning

Att en elev bedöms ha behov av enskild undervisning kan, utöver inlärningsproblematik, ha att göra med social problematik eller en

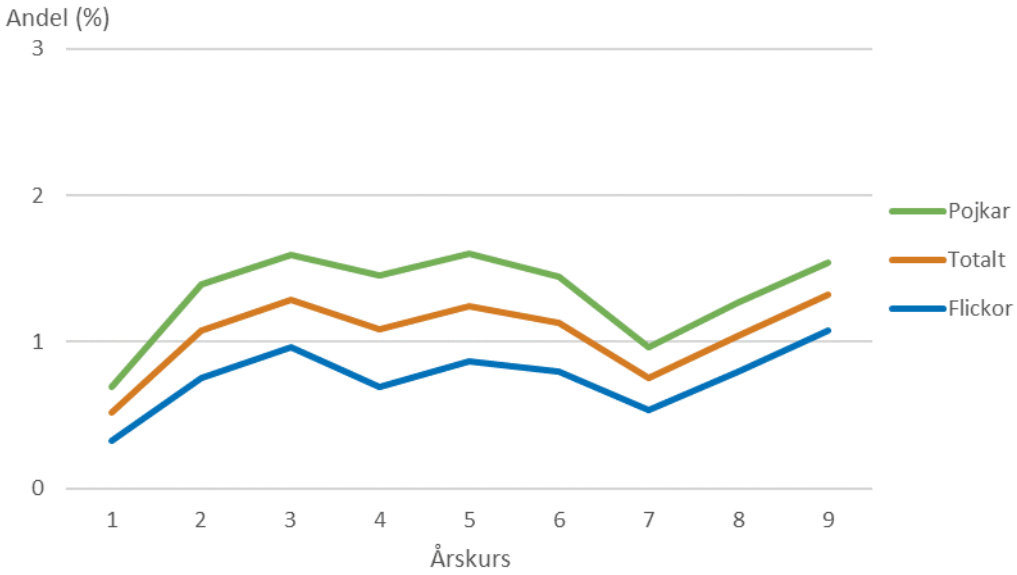
[4] 3 kap. 7 § skollagen (2010:800).
[5] 3 kap. 9 § skollagen (2010:800).
[6] Skolverkets allmänna råd (SKOLFS 2014:40). *Arbete med extra anpassningar, särskilt stöd och åtgärdsprogram.*

funktionsnedsättning.[7] Det är elevens behov och förutsättningar som ska utgöra grunden för vilken typ av stödinsats som är bäst lämpad för eleven.

Andelen elever i grundskolan som får stöd genom enskild undervisning har legat på 1,0 procent (10 900 elever) de senaste två läsåren. Det är vanligare att pojkar får stöd genom enskild undervisning än flickor. Bland flickorna är andelen 0,8 procent och bland pojkarna 1,3 procent.

Diagram 3 visar andelen elever med enskild undervisning i grundskolans årskurs 1–9, totalt samt bland flickor och pojkar.

Diagram 3. Andel (%) elever med enskild undervisning i grundskolans årskurs 1–9. Totalt samt fördelat på flickor och pojkar läsåret 2017/18.

Andelen elever med stöd genom enskild undervisning varierar inte särskilt mycket mellan de olika årskurserna. Högst andel med enskild undervisning är det i årskurs 3 och i årskurs 9, där 1,3 procent av eleverna har särskilt stöd genom enskild undervisning. Andelen flickor med stöd genom enskild undervisning är som störst i årskurs 9, där andelen är 1,1 procent. Bland pojkarna är andelen högst i årskurs 3 och 5 där andelen är cirka 1,6 procent.

Särskild undervisningsgrupp

Särskild undervisningsgrupp kan betyda undervisning i en annan gruppering inom skolenheten, eller undervisning i andra lokaler med annan personal i en kommungemensam grupp, ibland i så kallade skoldaghem eller resursskolor. Beslutet om att en elev ska få stöd i särskild undervisningsgrupp fattas ofta på samma grunder som enskild undervisning, det vill säga inlärningsproblematik,

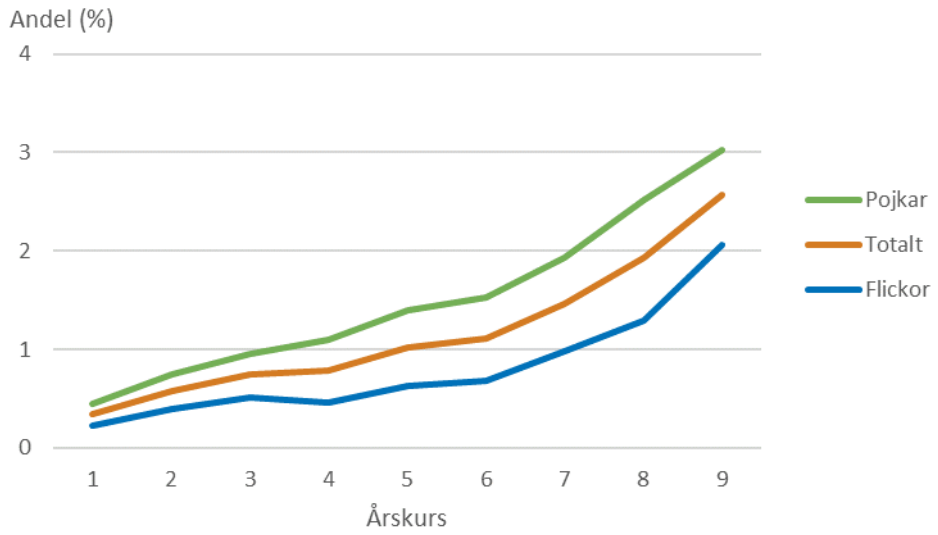
[7] Skolverkets allmänna råd (SKOLFS 2014:40). *Arbete med extra anpassningar, särskilt stöd och åtgärdsprogram.*

social problematik eller olika funktionsnedsättningar. Det är elevens behov som ska avgöra vilken typ av stöd som skolan ska sätta in.[8]

Totalt sett får 1,1 procent av eleverna (12 000) i grundskolan stöd i särskild undervisningsgrupp läsåret 2017/18, vilket är en minskning med 0,1 procentenheter jämfört med föregående läsår. Bland flickorna är andelen 0,8 procent och bland pojkarna 1,5 procent.

Diagram 4 visar andelen elever i särskild undervisningsgrupp i grundskolans årskurs 1–9, totalt samt bland flickor och pojkar.

Diagram 4. Andel (%) elever i särskild undervisningsgrupp i grundskolans årskurs 1–9. Totalt samt fördelat på flickor och pojkar läsåret 2017/18

Andelen elever med stöd i särskild undervisningsgrupp ökar för varje årskurs. Störst är andelen i årskurs 9 där totalt 2,6 procent får stöd i särskild undervisningsgrupp. Läsåret 2017/18 har 2,1 procent av flickorna och 3,0 procent av pojkarna stöd i särskild undervisningsgrupp i årskurs 9.

Anpassad studiegång

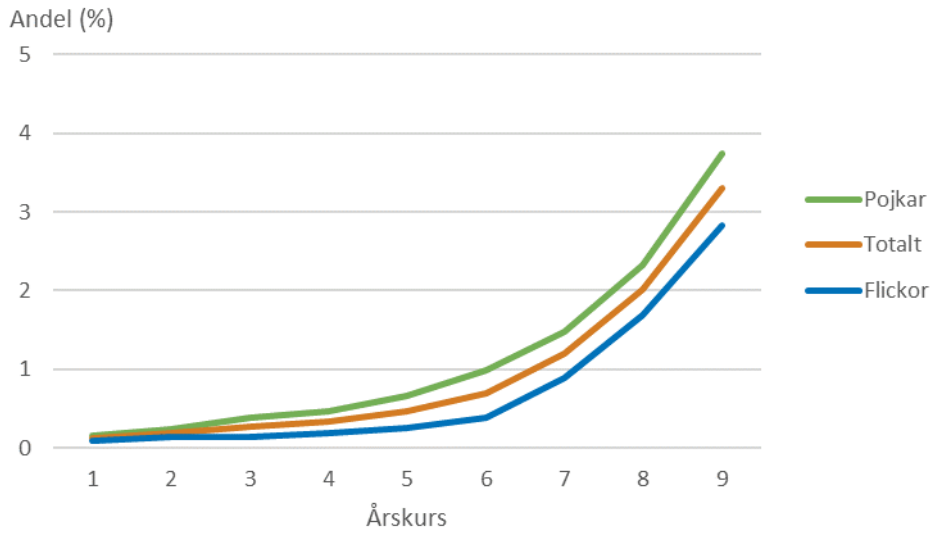
Anpassad studiegång innebär att skolan gör avvikelser från den ordinarie timplanen för en enskild elev. Ett beslut om anpassad studiegång måste föregås av noggranna överväganden, eftersom det kan innebära att eleven lämnar skolan utan fullständig utbildning och utan behörighet till gymnasieskolans nationella program.[9]

[8] Skolverkets allmänna råd (SKOLFS 2014:40). *Arbete med extra anpassningar, särskilt stöd och åtgärdsprogram.*
[9] Skolverkets allmänna råd (SKOLFS 2014:40). *Arbete med extra anpassningar, särskilt stöd och åtgärdsprogram.*

Totalt sett har 0,9 procent av eleverna (9 700 elever) i grundskolan anpassad studiegång hösten 2017/18, vilket är detsamma som föregående läsår. Bland flickorna är andelen 0,7 procent och bland pojkarna 1,1 procent.

Diagram 5 visar andelen elever med anpassad studiegång i grundskolans årskurs 1–9, totalt samt bland flickor och pojkar.

Diagram 5. Andel (%) elever med anpassad studiegång i grundskolans årskurs 1–9. Totalt samt fördelat på flickor och pojkar läsåret 2017/18.

Jämfört med särskild undervisningsgrupp, enskild undervisning och studiehandledning på modersmålet är anpassad studiegång fram till årskurs 7 den minst vanliga stödinsatsen. Därefter ökar dock andelen och i årskurs 9 har 3,3 procent av eleverna anpassad studiegång, vilket är en högre andel än både enskild undervisning och särskild undervisningsgrupp. Bland flickorna i årskurs 9 har 2,8 procent anpassad studiegång och bland pojkarna 3,7 procent läsåret 2017/18.

Studiehandledning på modersmålet

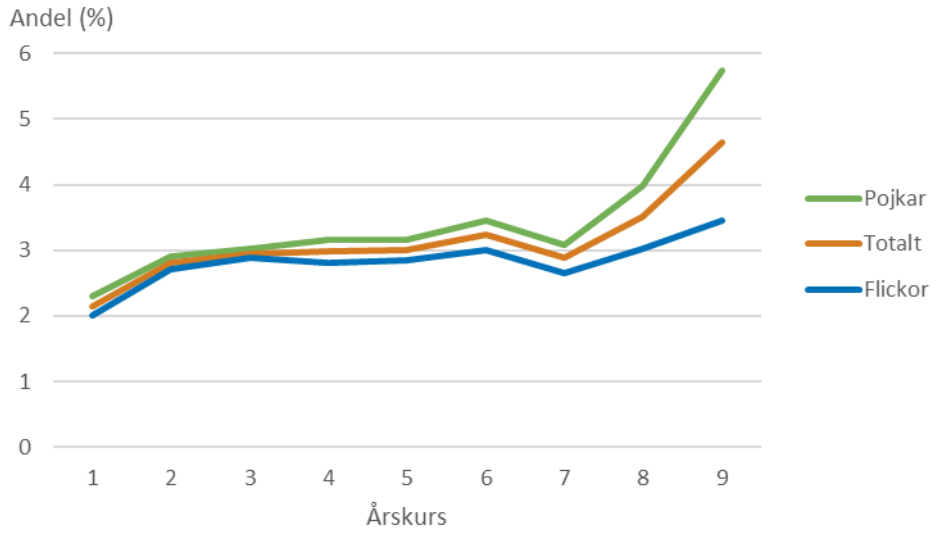
Det ligger i skolans uppdrag att organisera undervisningen för elever med ett annat modersmål så att eleverna ges förutsättningar att utveckla kunskaper i skolans alla ämnen samtidigt som de lär sig det svenska språket. Ett sätt att tillgodose det behovet kan vara att ge eleven studiehandledning på modersmålet.[10]

Totalt sett har 3,1 procent av eleverna (32 500 elever) i grundskolan studiehandledning på sitt modersmål läsåret 2017/18, vilket är en ökning med 0,2 procent jämfört med föregående läsår. Bland flickorna är andelen 2,8 procent och bland pojkarna 3,4 procent.

[10] Skolverkets allmänna råd (SKOLFS 2014:40). *Arbete med extra anpassningar, särskilt stöd och åtgärdsprogram.*

Diagram 6 visar andelen elever med studiehandledning på modersmålet i grundskolans årskurs 1–9, totalt samt bland flickor och pojkar.

Diagram 6. Andel (%) elever med studiehandledning på modersmålet i grundskolans årskurs 1–9. Totalt samt fördelat på flickor och pojkar läsåret 2017/18.

Andelen elever som får stöd i form av studiehandledning på modersmålet är som högst i grundskolans senare år. Det är också i de senare årskurserna andelen elever som invandrat sent till Sverige är som allra störst. I årskurs 9 är andelen elever med studiehandledning på modersmålet 4,6 procent. Bland flickorna i årskurs 9 är andelen 3,4 procent och bland pojkarna 5,7 procent.

Åtgärdsprogram tillsammans med någon av de olika stödinsatserna

Omkring 20 000 av närmare 53 800 elever med åtgärdsprogram (37 procent) har rapporterats ha någon av de ovan specificerade stödinsatser läsåret 2017/2018. Vad övriga 63 procent med åtgärdsprogram får för typ av stöd är okänt.

Bland eleverna med någon av stödinsatserna enskild undervisning, särskild undervisningsgrupp och/eller anpassad studiegång har endast 63 procent rapporterats ha ett upprättat åtgärdsprogram. Det innebär att övriga 37 procent är mottagare av särskilt stöd utan att ha ett upprättat åtgärdsprogram. Bland elever med studiehandledning på modersmålet (som kan ges i form av extra anpassningar eller som särskilt stöd) har endast 13 procent rapporterats ha ett upprättat åtgärdsprogram läsåret 2017/18. Övriga 87 procent har med andra ord stödet utan ett åtgärdsprogram.

Varför så många elever med ett inrapporterat särskilt stöd inte har ett åtgärdsprogram är svårt att säga utifrån statistiken. Vid tidigare återkontakter med skolor har det framkommit att skolorna i vissa fall har satt in särskilt stöd innan de fattat ett beslut om åtgärdsprogram.[11] Framförallt gäller detta elever som nyligen

[11] Återkontakterna genomfördes efter insamlingen för läsåret 2014/15.

invandrat till Sverige, där skolorna känt behov av att föregå själva beslutet om ett åtgärdsprogram. Även andra orsaker framkom vid återkontakterna, till exempel att skolan missat att rapportera om åtgärdsprogram eller att insatserna snarare handlat om extra anpassningar än om särskilt stöd.

Tabeller på Skolverkets webbplats

Vill du se de aktuella tabellerna där uppgifterna är hämtade så hittar du dem på Skolverkets webbplats www.skolverket.se under Statistik & utvärdering/ Statistik i tabeller/ Grundskolan/ Skolor och elever.

Vill du veta mer om stödåtgärder i grundskolan finns information på Skolverkets webbplats www.skolverket.se/ Skolutveckling/ Lärande/ Särskilt stöd